

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розглядається система моніторингу якості знань як один із основних засобів управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: *якість вищої освіти, моніторинг, тестування, контроль, мовна компетенція студента.*

Сімонок В.П. Моніторинг качества успеваемости студентов в высших учебных заведениях. *В статье рассматривается система мониторинга качества знаний как одно из основных средств управления учебным процессом в высшем учебном заведении.*

Ключевые слова: *качество высшего образования, мониторинг, тестирование, контроль, языковая компетенция студента.*

V. P. Simonok. Monitoring the quality of student performance in higher education. *A system of monitoring the quality of knowledge as a key means of educational process in higher education.*

Keywords: *quality of higher education, monitoring, testing, monitoring, language competence of the student.*

У всьому світі освіта розглядається як ключовий фактор стабільного розвитку держави. Якість вищої освіти відіграє ключову роль у створенні єдиного Європейського освітнього простору, тому проблема якості знань та вмінь, якості успішності є однією з основних в освітній політиці України, а гарантування якості забезпечують ефективною системою моніторингу. Тому, у системі сучасної вищої освіти моніторинг повинен бути невід'ємною складовою педагогічного процесу та управління якістю. Моніторинг є засобом оцінки якості освіти, спрямований на подолання нестачі інформації в прийнятті управлінських рішень і полягає в постійному відстеженні об'єкта управлінської діяльності, аналізі його стану й зіставленні із заданими еталонами або цілями, прогнозуванні можливих змін з метою здійснення управлінських дій, спрямованих на поліпшення якості об'єкта. Застосування цієї прогресивної управлінської технології контролю забезпечує створення умов для планування (річного, перспективного, стратегічного) і прийняття адекватних управлінських і педагогічних рішень.

На кафедральному рівні застосовується педагогічний моніторинг – супровідний контроль і поточне коригування взаємодії педагога і студента в організації й здійсненні навчально-виховного процесу. Освітній моніторинг на рівні кафедри фіксується у вигляді системного узагальнення діяльності кафедри щодо досягнення поставленої перед нею мети, а також діяльності та успішності кожного студента, формується прогностична інформація з її

педагогічною інтерпретацією. Моніторинг у системі «викладач – студент», що реалізується на рівні кафедри, – це сукупність безперервних контролюючих дій, спрямованих на отримання та аналіз інформації з метою оцінки якості підготовки й виявлення певних тенденцій, які дозволяють спостерігати й коригувати за необхідності просування студента від незнання до знання, та приймати рішення щодо розвитку навчального процесу та можливих необхідних змін. Питання систематичного контролю якості засвоєння навчального предмета є одним з основних в управлінні цим процесом. Без спеціального відстеження цього процесу за єдиною методикою важко уявити коректність дій викладача. Прийняття державних стандартів і нових програм зобов'язує викладачів використовувати такі єдині форми контролю навчального процесу, які б максимально відображали реальний стан справ, а його результати були б порівнюваними. Одержавши такий інструмент, можна вчасно й коректно вносити необхідні зміни в діяльність як викладачів, так і студентів. Педагогічний моніторинг також може бути засобом одержання цілісного уявлення про особистість викладача, зокрема про його професійні якості. Моніторинг може охоплювати сукупність, групу та окремі фактори, що визначають ефективність процесу навчання. Отже, педагогічний моніторинг дає можливість здійснювати аналіз, діагностику, прогнозування й проєктування дидактичних процесів, взаємодії суб'єктів педагогічного процесу.

На кафедрі іноземних мов №1 створена комплексна система, що дає можливість адекватно контролювати початкову, поточну та підсумкову успішність студентів, проводить своєчасне коригування негативних відхилень. Для здійснення моніторингу якості підготовки студентів на всіх етапах навчання застосовують такі види контролю: вхідний (попередній), поточний, проміжний (пороговий) та підсумковий (атестаційний).

Мета попереднього контролю полягає в тому, щоб встановити вихідний рівень володіння мовою та індивідуальні особливості окремого студента, що можуть впливати на успішність навчання. Такий підхід забезпечує принцип диференційованого навчання і дозволяє, по-перше, окреслити стратегії навчання мови та, по-друге, сформувати мовні підгрупи в межах навчальних груп з урахуванням рівня підготовки студентів, що, безумовно, впливає на підвищення ефективності роботи викладача та прогнозовану якість мовної підготовки майбутнього фахівця. Для проведення попереднього контролю на кафедрі використовують такі засоби: нормативно-орієнтоване тестування, співбесіда, анкетне опитування, психолого-педагогічне тестування. Для забезпечення принципу порівнюваності для вхідного контролю використовують однакові, стандартизовані тестові матеріали.

Поточний контроль дозволяє здійснювати моніторинг успішності оволодіння навчальним мовним матеріалом та розвитку мовленнєвих навичок і вмінь, передбачених програмою курсу. Він проводиться регулярно і спрямований на перевірку засвоєння студентами певної частини навчального матеріалу або рівня сформованості навичок та вмінь в окремих видах комунікативної діяльності (читанні, письмі, говорінні, аудіюванні). Цей вид контролю здійснюється індивідуально кожним викладачем у групах, де він

викладає, із застосуванням авторських матеріалів. Для здійснення поточно-го контролю можуть застосовуватися: контрольні завдання, самостійні роботи, тестові завдання (відкриті і закриті), фонограми, відеограми.

Проміжний контроль проводиться після завершення вивчення теми, тобто наприкінці кожного змістового модуля і дозволяє робити висновки щодо якості та ефективності оволодіння певним розділом програмного матеріалу. Модульний контроль відбувається у формі єдиного для всіх студентів тесту, що охоплює матеріал певного модуля.

Підсумковий контроль, тобто контроль результатів навчальної діяльності, спрямований на встановлення рівня володіння мовою, який було досягнуто в результаті засвоєння значного за обсягом матеріалу, проводиться наприкінці курсу навчання іноземної мови (у IV семестрі) у формі усного іспиту. Такий контроль спрямований на визначення насамперед загального рівня мовної та комунікативної компетенції студента та оцінку результатів навчання кожного студента.

Слід зазначити, що успішність – не універсальне поняття, воно є відносним і визначається індивідуально стосовно кожного студента, оскільки базові знання, навички, вміння студентів не є однаковими, так само, як і їхні можливості та здібності до навчання. Тому порівнювати студента можна лише з ним самим, його сьогоднішній рівень знань з попереднім рівнем, оскільки саме динаміка розвитку, прогрес певного студента і визначає рівень якості його успішності. При встановленні параметрів моніторингу якості успішності, застосовуючи такі підходи, як оцінка рівня студента відносно певного еталону (державного освітнього стандарту) – критеріально-орієнтований підхід, рівня студента відносно групи в цілому (рейтингу) – нормативно-орієнтований підхід, усе ж необхідно враховувати підхід, орієнтований на індивідуальні норми конкретного студента, тобто оцінку рівня студента відносно його ж рівня в попередній період (прогрес у навчанні).

Загалом у ролі критеріїв рівня засвоєння мовного навчального матеріалу використовується таксономія цілей навчання, визначених у навчальній програмі курсу. Для визначення рівня якості освітнього процесу, крім результативних, оцінюються також процесуальні компоненти та показники змісту навчання, форм та методів навчання. Враховуються також й інші критерії (індикатори), що можуть впливають на якість успішності: дані щодо рівня підготовки викладачів; рівень підготовки абітурієнтів; кількість аудиторних годин; рівень, доступність та ефективність використання технічних засобів; освітні досягнення студентів та ін.

Моніторинг якості викладання здійснюється із застосуванням діагностичних методів аналізу, самоаналізу, анкетування студентів, аналізу статистичних даних, звітності, проміжної атестації, з урахуванням таких параметрів: науково-кваліфікаційний рівень педагогічних кадрів кафедри; підвищення кваліфікації; якість інноваційної та методичної педагогічної діяльності викладачів; участь у семінарах, конференціях; матеріально-технічне забезпечення навчального процесу; навчально-методичний комплекс дисципліни; якість робочих програм та навчальних планів; рівень

відвідування занять студентами; рівень засвоєння програми студентами; результати проміжної та підсумкової атестації студентів; збереження контингенту студентів та ін. Контроль ефективності процесу викладання відбувається у формі проведення відкритих занять та інших педагогічних заходів, майстер-класів, взаємовідвідування занять, контрольних відвідувань занять завідувачем кафедри з наступним аналізом та обговоренням результатів на засіданнях кафедри.

Комплексна оцінка професійної діяльності викладачів на основі моніторингового аналізу дає можливість зіставлення самооцінки викладача з результатами зовнішньої оцінки, створює умови для критичного ставлення викладача до своїх професійних можливостей, дозволяє викладачу уточнити власні критерії рівня реалізації професійної діяльності та внести відповідні зміни до її змісту для її удосконалення.

Педагогічний моніторинг, що здійснюється на кафедрі, безумовно, є фактором, що сприяє підвищенню якості успішності та викладання, оскільки:

1) навчальний процес супроводжується зворотним зв'язком (від студента до викладача), що дає можливість своєчасно реагувати на проблемні питання, пов'язані як із засвоєнням навчального матеріалу, так і з його викладанням;

2) за результатами аналізу контрольних заходів встановлюються причинно-наслідкові зв'язки успішності та неуспішності студентів з різноманітними факторами, що впливають на якість успішності;

3) моніторинг супроводжується відповідним коригуванням педагогічного процесу та усуненням факторів, що негативно впливають на якість успішності, наприклад, за результатами аналізу контрольних заходів викладачі кафедри призначають групові або індивідуальні тематичні консультації з тем, засвоєння яких викликає труднощі в багатьох, або в окремих студентів, дають індивідуальні завдання, спрямовані на оволодіння складним навчальним матеріалом.

Отже, орієнтація вищого навчального закладу на досягнення якісно нових освітніх результатів призводить до необхідності переходу від традиційного способу внутрішнього контролю до управління якістю освіти, де контроль є тільки однією з функцій. Моніторинг, що, на відміну від контролю, спрямований на основні параметри навчального закладу, являє собою системну діагностику якісних і кількісних характеристик ефективності функціонування і тенденцій розвитку освітньої системи, включаючи її цілі, зміст, форми, методи, дидактичні й технічні засоби, умови і результати навчання, виховання і саморозвитку особистості й колективу, і реалізується за допомогою комплексу методів і чітко розроблених процедур. Однак аналіз досліджень щодо моніторингу в галузі освіти, засвідчив, що в цій сфері ще існує ціла низка не вирішених проблем як методологічного, так і прикладного характеру. Зокрема, у сучасній педагогічній науці та практиці ще недостатньо розроблені підходи до виявлення критеріїв якості вищої освіти, механізмів моніторингу та процесів його використання, не створені засоби вимірювання, адекватні поставленим завданням, відсутні аналітико-діагностичні технології зворотного зв'язку, а також немає єдності у визначенні предмета

моніторингу. Отже, на сучасному етапі не існує відпрацьованої системи моніторингу і постійно діючий моніторинг ще не став стійкою складовою системи професійної підготовки майбутніх фахівців.

Цей процес перебуває лише на початковій стадії, оскільки саме поняття моніторингу, а отже і всі проблеми, пов'язані з його практичним застосуванням, є достатньо новими для педагогічної науки, про що свідчить аналіз наукової літератури з цієї проблеми. Також слід зазначити, що питання організації та методики проведення моніторингу поки ще не мають під собою достатнього нормативно-правового підґрунтя як на державному (МОН), так і на локальному рівні (у вищому навчальному закладі).

Упровадження ефективної системи моніторингу якості освіти також потребує вирішення питань, пов'язаних із розробкою технологічної моделі стандартизованого нормативно регламентованого тестування, розробкою комплексу системи комп'ютерного забезпечення тестування, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій для автоматизованої діагностики результатів навчального процесу, розробки, комп'ютерного програмного забезпечення для створення тестових програм та комп'ютерної бази тестів, розробкою форм представлення результатів моніторингу та ін.

Особливої уваги потребує подальше вирішення організаційних та методичних аспектів вирішення проблем визначення показників якості освіти на кожному етапі навчання студентів та з'ясування рівня досягнутих ними результатів навчання, порівняння одержаних результатів із запланованими нормами успішності, виявлення та всебічного дослідження різноманітних умов і факторів, що чинять вплив на результативність навчання та багато інших.

Названі чинники об'єктивно зменшують можливості системного та ефективного застосування моніторингових технологій до оцінки якості педагогічного процесу та його результатів на поданому етапі.